

Štev. 17.

V Ljubljani, dne 5. septembra.

1887.

Davorinu Trstenjaku
o petdesetletnici književnega delovanja in sedemdesetletnici rojstva njegovega.

Naš narod krog čestite glave
Ovija lôvor ti zelèn:
Lasém srebrnim venec slave,
To kras je, kakor drug nobèn!

Krví ti nisi tóčil v bôjih,
Za krí ti rod ni venca zvil,
Toda, kar *môž* imamo svôjih,
Med *prvimi* si vselej bil.

Glasnik si *znanstva in prosvete!*
Napór in trud let petdeset
Porajal plode je neštete,
To vemo mi in širi svet!

Skrbnó si kôpal trdo grudo,
Na dan zaklade dvigovál,
Topíl, prelijal zláto rudo:
V nji rod je *svojo* last spoznál!

Od zlate rude te postavil
Sam sebi trajen si pomník,
A tudi rod si ž njim proslavil,
Tí prava díka naših dík.

Z besedo živo, vzgledom svôjim
Prosveto si učil povsod,
Zahvalno zdaj se vspehom tvôjim
Poklanja naš udani rod.

In krog čestite sive glave
Ovija lôvor ti zelèn:
Lasém srebrnim venec slave,
To kras je, kakor drug nobèn!

A. Funtek

Hanija.

Poljski spisal H. Sienkiewicz. Prevel M. Vrnilež.

VII.

Lehko si mislite, kako sem prežl noč po ónih mukah vsega dné. Legši sem se vprašal najprej, kaj se je vse pripetilo in čemú sem se ves dan tako čudno nosil. Odgovor je bil legák: nič se ni zgodilo, to je, ni Selimu, ni Haniji nisem mogel kàj takega očitati, kar bi se ne dalo raztolmačiti bodisi s prijaznostjo, ki je vsem jednaka dolžnost, bodisi z radovédnostjo, bodisi z vzajemno simpatijo. Da se Selim svida Haniji in ona njemu, bilo je več nego dozdevno; ali kákošno pravo imam srditi se radi tega in vsem kvariti pokoj? Saj niso oni ničesar zakrivili, temveč jaz: ta misel me je imela upokojiti, ali bilo je baš protivno. Kakorkoli sem si tolmačil vzajemno njijino razmerje, kakorkoli sem si zagotavljal, da se ni nič zgodilo, akopram sem si priznal, kako sem jima po nedolžnem stvoril marsikoho krivico, čutil sem vender nekako neizrecno zlò, viseče nad seboj v bodočnosti: in baš to, da je bilo zlò neizrecno, da nisem mogel ni Selimu, ni Haniji v odločni obliki ničesar očitati, zdelo se mi je tem pogubneje. Razven tega sem si mislil še nekaj drugega. Baš to, da ne morem nijednemu ničesar očitati, daje mi pravo in zadosten povòd biti nemirnemu. Bile so to skrite stvari, na to se skoro ne ozirajoče, v kojih se je moj um, do teh dòb prost, plel in motal, kakor po temi in po neznanih potih. Čutil sem se zmučenega in potrtega kakor po dolzem potovanji; razven tega se mi je vračala še jedna misel vedno in vedno v glavo, najrezkejša in najbolestnejša, da sem jaz sam, jaz v prvi vrsti, ki z ljubosumnostjo in nespretnostjo svojo usodno vežem drugega na drugega. Oj, to izkustvo sem dobil že ondaj, četudi nisem imel nikakovega podobnega izkustva od prej. Take reči se že uganejo. Še več: védel sem, da bom po ónih neznanih potih stopal dalje, ne tja, kamor bi hotel, temveč kamor me potisnejo čuvstva in óne hipne in neznatne okolnosti, ki pa bodo važne in od kojih je često odvisna usoda. Kar se mene tiče, bil sem zeló nesrečen in akotudi bi se trpljenje moje ne zdelo veliko, povem vam, da velikosti vsake boleti ne gre meriti po tem, kakšna je sáma po sebi, temveč kako jo kdo čuti.

In vender se ni nič pripetilo, ne se še zgodilo! Ležeč v postelji sem si ponavljal te besede tako dolgo, da so se mi jele misli križati, razpredati in padati v obični nered spanja. Raznojaki početki dremeža so se jeli vtikati pod te misli. Pripovedovanje očetovo, osebe in dogodki tega pripovedovanja so se spajali časih s sedanjostjo, s Selimom, s Hanijo in z ljubeznijo mojo. Morda sem bil nekoliko tudi vróčičen, tem bolj, ker sem se potolkel. Ogórek dožgane sveče je pal naglo na svečnik: potemnelo je, potem je vnovič zajezljál modri plamen, menj in zmerom menj, še jeden pot se je ugašajoče svetilo silneje zablislilo in potlej ugasnilo. Moralo je biti že pozno; pod oknom so mi peli petelini. Zaspal sem s težkim in nezdravim spancem, iz kojega se nisem prebudil tako kmalu.

Zjutraj se je pokazalo, da sem prespal zajutrak in s tem tudi priliko videti Hanijo do kosila, kajti drugo uro je imela lekcijo z gospó d'Yves. Zato pa sem se, prespavši se dobro, osrčil in nisem več tako temno gledal v svet. »Dober bom s Hanijo, dober, prijazen in s tem poravnám včerašnje svoje žaljenje,« mislil sem si. V tem nisem pa pomislil jedne okolnosti: da Hanije včerašnje moje besede niso le užalostile, temveč tudi razžalile. Ko je šla Hanija z gospó d'Yves na kosilo, skočil sem k nji živo in naglo, ali kakor da me je kdo z vodo oblíl! Zdrznil sem se, šla je moja srčnost. Nisem tega nalašč stvoril, ampak bil sem odbit. Hanija mi je rekla zeló uljudno: »Dober dan!« a tako hladno, da mi je takoj prešla volja od srca se izražati. Potem je sedla poleg gospé d'Yves in ves čas kosila se je kazala, kakor da je prav nič ne briga navzočnost moja. Povem vam, ondaj je bila navzočnost moja tako črna, da, ako bi bil kdo záme ponujal tri groše, rekel bi mu bil: preplačuješ. Sicer pa, kaj mi je bilo stvoriti. Vzbudila se mi je trma in začel sem ji i jaz vračati milo za drago. Čudna uloga proti osebi, kojo sem nad vse ljubil! Res, mogel sem reči: »Skvrnijo usta, akopram srce plače!« Pri vsem kosilu nisva ni besedice izpregovorila, le posredovalno po tretji osebi. Ko je na primer Hanija rekla, da bo proti večeru deževalo, obrnila se je h gospé d'Yves, na kar sem tudi jaz gospé odgovoril, ali ne Haniji, da ne bo deževalo. Ta jézica in vzajemno nagajanje je imelo záme osobit čar. »Radovéden sem, gospodična moja, kako pojdeva v Ustrzyce,« kajti tja smo imeli iti, mislil sem si v duhu. Nalašč jo bom v Ustrzycah kàj občega vprašal, ona mi potem mora odgovoriti in tako póči led! Mnogo sem si obetal od tega pohoda v Ustrzyce. Res, imela je iti z nami gospá d'Yves, ali kaj dé to! Sedaj mi je bilo največ do tega, da bi kdo navzočnikov pri mizi ne opazil najine jeze. »Ako kdo opazi,« mislil sem si, »vprašal bo, čemú se jeziva; takoj pride vse na dan in vse se bo zvedelo!« Na sámo to misel mi je stopila rdečica v lice in strah mi je stiskal srce. Ali, oj, čudo, opazil sem, da se Hanija tega mnogo menj boji nego jaz; dalje, da vidi bojazen mojo in da ji pri srci dobro dé. Čutil sem se ponižanega, pa kaj mi je bilo stvoriti? Čakale so me Ustrzyce in oprijel sem se te misli kakor potapljač deské.

Videti je bilo, da tudi Hanija misli o tem, kajti po obedu, ko je prinesla očetu kave, poljubila mu je roko in rekla:

»Gospod, prosim, ali smem ostati domá, da ne grem v Ustrzyce?«

»Oh, kako je nagajíva!« Kako je muhasta ljuba Hanija moja,« mislil sem si v duši.

A oče, ki je bil nekoliko gluhi, ni takoj slišal, zato je, poljubivši jo na čelo, dejal:

»Kaj hočeš, gospodična?«

»Jedno prošnjo imam.«

»Kakovo?«
 »Smem li ostati domá, da ne pojdem v Ustrzyce?«
 »Čemú, ali si bolna?«
 »Če reče, da je bolna,« pomislil sem znova, »propadlo je vse, tem bolj, ker je oče dobre volje.«

Hanija ni nikoli legala, niti ne v šali, in namesto da bi se opravičila z bolečino v glavi, reče:

»Ne, zdrava sem, toda ne grem rada.«

»Če je tako, pojdeš vender v Ustrzyce, kajti treba je, da greš.«

Hanija vstane, ne izpregovori ni besede in odide. Kar se dostaje mene, veselilo me je to od vse duše in ako bi to bilo možno, kako rad bi bil Haniji pokazal na kazalci: kèc, kèc, kèc!

Ko sva ostala z očetom samá, vprašal sem ga, čemú ji je rekel, naj gre.

»Hočem, da se sosedje navadijo zmatrati jo našo rojakinjo. Ako gre Hanija v Ustrzyce, gre nekako v imeni matere tvoje, umeješ?«

Ne le, da sem umel, najrajši bi bil poljubil za to misel blagega očeta.

Ob petih smo imeli oditi. Hanija in gospá d'Yves sta se v tem oblačili zgoraj, jaz pa sem ukazal zaprèci lahko kočijo za dve osebi, ker sem sam mislil jahati. Do Ustrzyce je bilo poludrugo miljo. O vedrem vremeni je bil to dôkaj lep sprehod. Ko je Hanija prišla doli, bila je oblečena v črno, pa brižno in zeló ukusno, ker je oče hotel tako. Nisem mogel očesa obrniti od nje. Bila je tako krasna, da sem takoj začutil, kako se mi srce taja in trma gine tja nekam v deveto déžel.

A kraljica moja je šla mimo mene res kraljevski, niti pogledala me ni, dasi sem se prijaznivo držal, kolikor se je dalo. Mimogredé rečeno, bila je nekoliko namernjena, ker res ni rada šla, akotudi morda ne radi mene, temveč radi drugih važnejših razlogov, kakor sem spoznal pozneje.

Točno ob petih sem zajahal konja, dami sta stopili v kočijo in précej smo odšli. Medpotoma sem se držal Hanijine strani in sem jo hotel na vsak način opozoriti náse. Jedenkrat je pogledala náme, ko se je bil namreč konj vspel, zmerila me s pokojnim očesom od nog do glave, zdi se mi, da se je tudi nekoliko nasmehnila, in to me je brž nekoliko ojunačilo, ali potem se obrne h gospé d'Yves in se začne ž njo razgovarjati, da se jaz nisem mogel vtikati v razgovor.

Napósled smo dospeli v Ustrzyce, kjer smo dobili Selima. Gospé Ustrzycke ni bilo domá, le gospod je bil, dve guvernanki: francoska in nemška in dve gospodični: starejša Lola, Hanijina vrstnica, in mlajša Marinija, še otrok. Dame so odšle po prvih pozdravih takoj na vrt na jagode, mene pa in Selima je vzel s seboj gospod Ustrzycki, da bi nama pokazal novo orožje in nove pse na divje mrjasce, koje je dobil z velikimi troški celó od Vratislave. Opomnil sem že, da je bil gospod Ustrzycki najstrastnejši lovec v vsi okolici, a pri tem človek zeló spoštovan, dobrodušen in baš tako uljuden, kakor bogat. Imel je le jedno napako, ki ga je kazila, ta je, da se je vedno smijal, pri vsaki besedi se udaril po trebuhu, ponavljajoč: »Šala, gospod! Kako se zove? Kaj?« Rekali so mu spričo tega: »šala-sosed« ali: »sosed-kako se zove.«

Šala-sosed védel naju je torej v pesják, ne uvažujé, da bi bila stokrat rajši pri damah na vrti. Nekaj časa sva strpljivo poslušala pripovedovanje njegovo, napósled vender opomnim, da imam nekaj rêči gospé d'Yves, a Selim kar naravnost:

»Vse to je zeló lepó, gospod híšni oče! Psi so zeló lepi, pa kaj moreva midva za to, da bi šla rajši k damam?«

Gospod Ustrzycki se udari z dlanko po trebuhu:

»A, šala, gospod! Kako se zove? Kaj? No, pa poj-dita, grem tudi jaz z vama!«

In šli smo. Za kratka se je pokazalo, da nisem imel vzroka tako silno hrepeneti po njih. Hanija, ki se je nekako umikala na stran tovarišicam svojim, ni pre-stala, prezirati me, in morda se je nalašč zabavala s Se-limom: náme pa je prišla gospodična Lola, da jo zaba-vam. O čem sem se pogovarjal z gospodično Lolo, ako nisem govoril ničesa neumnega in kako sem napósled odgovarjal njenim vprašanjem, ne vem, kajti sledil sem vedno Selima in Hanijo in vlekel na ušesa besede njiju razgovora, loveč poglede in gibanje. Selim tega ni opazil, ali opazila je Hanija in nalašč bolj tiho govorila ter prav koketno pogledavala tovariša svojega, kojemu je dobro dela ta láska. »Le počakaj, Hanija,« mislil sem si, »ti jeziš mene, bom pa še jaz tebe.« In obrnil sem se k tovarišici svoji. Zabil sem povedati, da mi je bila gospodična Lola zeló naklonena in da mi je to še pre-jasno kazala. Začel sem torej biti izborno prijazen ž njo in se smijati in Lola me je pogledavala vsa v ognji s svojimi vlažnimi, temno-modrimi očmi in bila je roman-tična bolj in bolj.

Oh, da je védela, kako sem jo tačas težko trpel! Poleg vsega tega sem bil tako prevzet s svojo ulogo, da sem stvoril nekaj nedostojnega. Ko je namreč med raz-govorom Lola izustila neko zlobno opazko o Selimu in Haniji, stresel sem se od jeze v srci, in vender nisem od-govoril, kakor bi bil moral, temveč sem se dosti glupo nasmijal in jo premolčal. Tako smo se šetali vso uro, na to pa nam prinesó podvečerek pod žalosten kostanj, čegar veje so visele s koncem prav do tál, delajoč neka-kov zelen obok nad našimi glavami.

Stvar je bila ta: gospá d'Yves, potomka stare francoske obitelji in tudi izobraženejša od drugih učiteljic, uvažala se je boljše od Francozinje in Nemke v Ustrzy-cah; te dve pa sta se zmatrali boljši od Hanije, ker je bil njen ded sluga. Pa dobro vzgojena gospá d'Yves jima ni dajala tega čutiti, dasi sta oni očito, skoro raz-žaljivo zamétali Hanijo. Bila je to obična ženska mrznja in nadutost, ali jaz nisem mogel dovoliti, da bi draga moja Hanijica, sicer stokrat boljša od vseh Ustržic, bila njima žrtev. Hanija je prenašala to zametávanje s taktom in blágo, kar je ščítalo njen značaj: težko ji je bilo pa vender. Kadar je bila v družbi navzočna gospá Ustr-zycka, nikoli se ni smelo kaj takega delati, ali sedaj sta obe guvernanki porabili ugodno priliko. Ko je Selim sédel poleg nje, takoj se je začelo šepetanje, napadi, kojih se je nekoliko udeležila i gospodična Lola, ker ji je zavidala lepoto. One napade sem zavrnil nekoliko potov ostró, morda še preostró, toda skoraj stopi proti moji volji Selim na mesto moje.

Videl sem, da se mu je blisek jeze zasvetil v očeh, no, naglo se osvesti in upokojen oméri z ostrim svojim pogledom guvernantki. Bistroumen, dovtipen in zgovoren, kakor malokdo v njegovih letih, ugnál ji je takó zeló, da nista védeli, kam bi se deli. Pomagala mu je pri tem gospá d' Yves z veljavo svojo, in jaz, ki bi bil obe tujki najrajši pretepel. Gospodična Lola, ne hotéča mene žaliti, prestopila je tudi na našo stran in, dasi ne prav rada, kazala je Haniji dvakrat večjo prijaznost, kakor sicer. Skratka: slavje naše je bilo podpolno, ali v nesrečo mojo in veliko muko je pripadala zasluga tudi ta pot Selimu. Hanija, ki je navzlic taktu svojemu s silo zadržavala solze, ki so ji silile na óči, začela je gledati Selima kakor rešitelja svojega, s hvaležnostjo in velebnostjo. Ko smo pozneje vstali od mize in se počeli šetati na vrta po dva in dva, slišal sem, kako se je Hanija nagnila k Selimu in šepetnila z ginenim glasom:

»Gospod Selim! Zeló sem Vam . . .«

In prestala je, ker se je bala razplakati se, no, vzburjenost jo je premagavala proti njeni volji.

»Gospodična Hanija, ne govoriva o tem. Ne mislite na to in . . . nikar se radi tega ne vznemirjajte.«

»Saj vidite, kako mi je težko govoriti o tem; ali hotela sem se Vam zahvaliti.«

»In čemú, gospodična Hanija, in čemú? Ne morem gledati solz v Vaših očeh. Jaz bi bil za Vas pripravljen . . .«

Ni završil, ker ni mogel najti izraza, ali ker je spoznal še za časa, da je dal preveč duška čustvom svojim, kojih je imel polno srce; le zméden je bil, in da ne izdá čustev svojih, nagnil je glavo in umolknil.

Hanija je gledala nánj z očmi, svetlimi od solz. Jaz ondaj že nisem vprašal, kaj se je dogodilo.

Ljubil sem Hanijo z vso silo mlade duše, obožaval sem jo, ljubil sem njeno rást, ljubil nje oči, pramen nje lás in zvok govora; ljubil sem senco njeno, ljubil díh, in ta ljubezen me je vsega prevzemala in ni bila le v srci, temveč v vsi bitnosti moji; žil sem le v nji in po nji, krožila je po meni kakor krí; ogrevala me je kakor toplota. Za druge je morda še kaj družega nego ljubezen, pri meni se je zrcalil ves svet le v nji, záme ni bilo ničesar razven nje. Za svet sem bil slep, glup in neum; razum in zmisel sta mi bila le v tem čustvu. Čutil sem, da gorim, kakor vžgana plameníca, da me použija ta plamen in da ginem, da umiram. Kaj je bila ta ljubezen? Močan glas, močan klic duše drugi duši: »Obožovanka moja, ljubljena, usliši me!« Že nisem več vprašal, kaj se je dogodilo. Razumel sem, da ne odgovarja meni, ne meni Hanija na to srčno prošnjo. Sredi ravnodušnih ljudi hodi človek, hrepenéč po ljubezni, kakor po gozdu in kliče in zove kakor v gozdu, čakajoč, mu li ne odgovori simpatičen glas; radi tega že več ni vprašal nisem, kaj se je pripetilo, ker sem vrhu ljubezni svoje in zivanja svojega začul dva simpatična glasova: Selima in Hanije! Klicala sta se vzajemno z glasovi srdec, klicala se v nesrečo mojo, samá o tem ne vedoč. Bila sta drug drugemu kakor odmev v gozdu in drug je šel za drugim, kakor jeka gre za glasom. In kaj naj bi bil stvoril jaz proti ti istini, koja sta oná mogla zvati srečo, jaz: nesrečo? Kaj naj bi bil stvoril jaz proti temu rédu prirode, proti tej usodni logiki stvari? Kako predobiti

srce Hanijino, koja nepremagljiva sila nagiba na drugo stran?

Ločil sem se od društva in sédel na klop na vrta in misli so mi vršale po glavi, kakor jate preplašenih ptic. Popade me bes trpljenja in obupa. Čutil sem, da sem sredi obitelji, sredi prijaznih srdec, vender tako samotén; ves svet se mi je zdel tako pust, siromašk, nebó nad menoj na ljudsko krivnjo tako ravnodušno, da me je nehoté jedna misel obvezela in me pokrila s turobno spokojnostjo; ime ji je bilo: smrt. In potem: izšel bi iz tega zavajajočega kroga in konec bi bilo trpljenju in razrešen zamotek te žalostne komedije in presekani bi bili vsi ti bolešni vózli, ki mi vezó dušo, in počitek po mukah; oh, počitek, ki sem ga bil tako željan: počitek teman, počitek, ali tih, večén!

Bil sem kakor človek, utrujen od solz, trpljenja in spanja. »Vsuti! Vsuti!« mislil sem si, po koji koli ceni, akotudi za ceno življenja. Priletela je potem s spokojne, velebne vedrine nebeške, kamor je segla davna detska vera moja, še jedna misel kakor ptica in mi sedla na možgane! Ta misel se je strinjala v malo besedah:

»In ako bi vender?«

Bilo je to novo koló, v koje sem se vplél z močjo neublažljive usode. Oh, zeló sem trpel, a tam iz bližnjega drevoreda so mi dohajali veseli glasovi in tihi poluglasovi govorice, okoli mene je vonjalo cvetje, na drevji so ščebetali ptíci, pripravljajoč se na počitek; nad menoj je viselo blágo nebó, osvetljeno z večerno zarjo: vse je bilo spokojno, srečno, le jaz sam sem bil bolan in s stisnjenimi zobmi sem si želel smrti sredi tega razcveta življenja.

Naglo se zdrznem: pred menoj zašumí žensko krilo.

Pogledam: bila je gospodična Lola. Bila je nekako tiha in blága, zrla je v mé s čustvom, morda celó bolj nego s čustvom. V večernem odblesku in drevesni senci, se mi je zdela blede: razpuščení (najbrž slučajno) bujni lasje so ji padali po plečih.

Ta čas nisem čutil mržnje do nje. »Duša, jedina usmiljena!« mislil sem si, »ali si prišla, da me potolažiš?«

»Gospod Henrik, Vi ste nekako tožni, morda ste bolni?«

»Sem, gospodična, bolan sem!« vzdihnem strastno, primem jo za roko, položim si jo na razbeljeno čelo, na to jo siloma poljubim in odbežim.

»Gospod Henrik!« reče mi tiho.

In baš sedaj se pokažeta tam, kjer se zavija pot, Selim in Hanija. Oba sta videla, kaj sem stvoril: videla sta, videla sta, kako sem poljubil in pritisnil na čelo Lolino roko: videla sta to oba, spogledala se, kakor bi hotela reči drug drugemu:

»Umejeva, kaj to znači.«

V tem je prišel čas, da odidemo domóv. Selimova pot je šla précej pri ovinku v stran. Bal sem se, da nas spremi. Žurno sem zajahal konja in glasno rekel, da je že čas nam in Selimu. Pri slovesi mi je stisnila gospodična Lola roko prav toplo, na kar jaz nisem odgovoril, in krenili smo na pot.

Takoj pri ovinku se je ločil Selim od nas. Prvikrat je poljubil za lehkó noč Haniji roko in ona mu tega ni branila.

Prestala me je zamétati. Bila je v preposebnem razpoloženju, da bi bila držala nedavno jezo, ali jaz sem si to razpoloženje tolmačil najhuje.

Gospá d'Yves je prav naglo zadremala in začela cincati na vse strani. Pogledam Hanijo; spala ni. Oči so ji široko odprte in žarne kakor od sreče.

Sicer pa ni pretrgala mólka. Videlo se je, da se zelo bavi s svojimi mislimi. Stoprav blizu dóma pogleda náme in vidéč, da sem zamišljen, reče:

»O čem tako mislite, gospod? Morda o Loli?

»Ni besede ji nisem odgovoril, stisnil sem le zobé in si mislil: »Múči me, le múči me, ako ti to tako zelo ugaja, ali iz mene ne spraviš ni glasú.«

Haniji vender ni bilo ni na misli mučiti me. Stavila je vprašanje, ker je imela pravico do tega.

Začujena radi mólka mojega ponóvi vprašanje še jedenkrat. Znova nisem ničesar odgovoril. Spomnila se je, da je to morebiti trma, trajajoča še od jutra, in umolknila je tudi ona.

(Dalje prihodnjič.)

Ti méni svetlo solnce. .!

Ti méni svetlo solnce,
A jaz sem mesec tvoj,
Od tebe luč dobivam,
Od tebe ogenj svoj.

Ko tvoja luč mi sije,
Svetál mi je obráz,
Ko žar mi tvoj zatone,
Obdá me mrak in mráz.

Za tabo vedno vije
Se misli mojih pót,
Začaran duh spremljuje
Te vedno in povsód!

Neznanska moč me vleče

Do tebe, sladka stvar —

Doseči pa ne morem

Nikdár te, oh, nikdár!

Nezván.

Pozabljeni grobovi.

Spisal Mirko Pintar.

Dné 5. avgusta t. l. vèdla me je pot proti Rogoljskemu sèdлу, ki leži med Sitnico in mestom Varcar-Vakuf. Vroč dan je bil in jasno nebó se je obókalo nad izsušeno zemljo. Daleč krog se je razprostiralo jednolično, nerodovito hribovje, prápret in brinje sta komaj prikrivala tožno goljavo. Nikjer žive duše, le tu in tam je pričala pastirska koliba, da bivajo tu tudi ljudje.

Prašna cesta je krenila vkréber in zdajci je ugledalo okó vitek, bel obelisk, črno obroblien in lepó ograjen. In vse živo je bilo krog spomenika vrlih Leopoldovcev, ker danes je bila deveta oblétnica, odkar je suha zemlja Rogoljskega sèdla pila krí sinov hrvaškega národa. V trumah je privrelo ljudstvo molit na mogili osvoboditeljev, nagnečene si videl moške, žené in otroke v lepi národni svoji nošnji.

Oče frančiškan je bral tiho črno mašo, in z gorečo pobožnostjo je molilo ljudstvo. Ko je bil obred končan in grob blagoslovljen, govoril je frančiškan srčne besede o pomenu denašnjega dné: »Prišli so bratje od ónokraj Save nas osvobodit izpod turškega izésa. Pustili so dom, ženo in deco, in tu jih je zadela smrtna kroglja. Nikdar več ne vidijo ljubljencev svojih, nikdar več svojega domú. V daljni Bosni spé smrtnó spanje. Ko so pred devetimi leti tod začele zvižgati kroglje in tu in tam zadele vo-

jaka, očeta, koliko bolestnih vsklikov je zvenelo k nebu: »Oj, majka, oj, deca, oj, žena, nikdar, nikdar vas ne vidim več, Bog vas obvaruj!« . . . In v daljni Bosni spé smrtnó spanje, ni deca, ni majka, ni žena jim ni zatisnila očí in ni molila na mogili . . . In zató naj nam je na veke dolžnost, moliti za duše padlih junakov.«

Tako in jednako je govoril vrli frančiškan, in mnoga solza je pričala, kako globoko je ljudstvo čutilo lepe besede.

Kakor solnce izza oblaka, se je zasmijala potem prirojena veselost bosenskega ljudstva. Dim se je dvigal kvišku in pri črni kavi in rakiji smo pili dobrodošlice ter se pogovarjali o minulih časih. Guslar je zabrenkal preproste svoje napeve, nam Slovanom toli mile, ker so v jednoličnosti svoji odmev stoletnega jednakomernega pritiska. Čvrsta dekleta in kreпки mladeniči so plesali národni »kolo« in domači glasovi gotovo niso motili trdega spanja pokojnikom.

Dva dní potem sem poslušal mašo na mogili Leopoldovcev pri Jajcih. Praznovala se je i tu oblétnica, slovesnost sijajna, množica še večja. Godba je igrala, možnarji so pokali, vojaki dešaržovali, obelisk je bil ovenčan in pokrit s svežimi cveticami. Frančiškan je tudi tu

govoril resne besede, toda nisem ga poslušal, srca mojega ni bilo pri slovesnosti, oči sem obračal po rajski prirodi čez krasno Jezero do temnih hribov, čez jasno planjavo do črnih zidov romantičnega kastela, a ni mi bil v misli prekrasni prizor blestečega se Jezera in temnega kastela, niso mi bili na mari hribi in doline in krasno poljé, oči

moje so iskale vitkega obeliska, črno obrobljenega in lepó ograjenega, groba Slovencev sedemnajstega polka.

Pred devetimi leti se je ta polk tod srčno boril in mnogo brdkih slovenskih sinov je žrtvovalo kri, pustilo življenje. A ni križ, ni kamen ne diči pómnenja vrednega prostora in zamán išče okó — pozabljenih grobov!

Srcé — gomila.

Pókópancev blédih ne drámi,
Ki snívajo v srca mi dnù!
Naj v tóžni in tihi gomili
Počívajo v bláženem snù!

Saj več se nikdár ne vzbudé ti,
Prestrôg jih uničil je mraz . . .
In srčnim najlepšim se nadam
Osúl je za vékomaj kras;

Besnêča je sila življenja
Zamôrila v cvétu jim sad.
Srcé mi prostrána gomila
Brezbrôjnih, zatrtih je nad.

In mrtveca, dèkle, iz spanja
Bi smrtnega vzdrámila prej,
Ko da se človeku izpólni
Le jédna minólih nadéj.

Pač pókala duša je môja
Sanj zlatih mi, zroča pokóp,
In sôlze prebridke rosilo
Okó na ljubezni je grób.

Srcé prej plamtéče — zdaj gine . . .
Kot róža zvenôla mi mrè . . .
Ah, skôro bôl bridka to srce,
To srce vihárno mi strè.

T. Doksov.

Mladi Slovák.

Spisal V elimir.

(Dalje in konec.)

III.

Dan je potekal za dnevom, a Slovákú ni odleglo. Zdravje se mu je obračalo še na hujše in v jednom tednu je tako upál, da ga že ni bilo spoznati. Róžarica je prihajala malone vsak dan z novimi zdravili, ali spoznavši slabe vspehe zdravilstva svojega, izgovarjala se je s tem, da nima toliko moči do bolnika, ker ni domačin.

Minil je teden in bližal se že drugi koncu svojemu. Vsi Sveti so bili prav blizu. Anton je pisal, da pride za nekoliko dní domóv. Vsi so ga bili veseli, dasi ni tako dolgo, kar so se videli zadnjič. Sósebnó se je veselil Janik — kolikor je bilo v móči njegovi — a takoj se je užalostil, pomislivši na prejšnja svoja leta. Vender bi bila Hrástarica rajši videla, da bi ne bilo Antona domóv. Bala se ga je, ker jo je že večkrat karal za voljo njenih vraž in zlásti je bil hud na Róžarico. Kaj poreče, ako zasači Róžarico pri Janiku? Pognal jo bode pri durih, ali pa jo še celó pojde naznanit sodišču. In Róžarica pač ne stopi za noben denar čez Hrástarjev prag, kakor hitro zvé, da je Anton domá. Seveda je imel Anton zaradi tega že marsikako grenko požreti, ker je smešíl Róžaričine zdravstvene poskuse in jezične ženske so ga opravljalé, da nima nič vére ter so ga zatožile

pri župniki. In Anton je potrdil župniku, da nima res nič prazne vére, in s tem je bila stvar končana.

Anton pride.

Veselo so ga pozdravili domači ljudje, ne pa Janik. Pač mu je dál roko, a ta roka je bila mrzla kakor led, stisnil mu je desnico, ali ta stisek je bil stisek malega otroka. Rad bi mu bil povedal Slovák mnogo, jako mnogo, odkar se nista videla. Videl je mnogo po sveti in domá je čul mnogo novih pesmi, katere bi mu rad povedal ali zapel, toda Janik ne more. Bolan je, hudó bolan. Kaj ko bi šel za očetom na drugi svet? A kdo prevzémi potem domovje? Tako je mislil Janik, vender niti misliti ni smel vsega, kamo li da bi govoril!

Anton je povprašal tudi po zdravniku. In povedali so mu ga — četudi neradi. Ko bi videli, kako je vskipel pri Róžaričinem imeni, kako so se mu zaiskrile plamtéče oči! Ob tla je poskočil in zagrózil, da storí konec njenemu mazáštvu. Prosila ga je mati, da tega ne stóri najboljši prijateljici njeni, zabičavala mu je Marijica, da pošljejo précej v mesto po zdravnika, oča pa je molčal — dasi bi rad potegníl s sinom, toda bal se je ženskih ropótcév.

In mladi Slovák? Dobíl je zdravnika iz mesta. Zadnji čas je bil, da je prišel, sicer bi mu bila vračarica še dušo izpihnila. Anton pa je pisal Janiku domóv dolgo pismo, naznanjujé materi in strijcu, da je zbolel in da potrebuje novcev. In poslali so mu jih, da je poplatil lahko zdravnika in druge troške.

Anton pa se je vrnil dva dni potem zopet v mesto.

Tožne jesenske podobe je risal tisti dan na zé-meljško mapo. Staríkava hruška, ki je sémčila v vročih dnevih pročelje Hrátarjeve hišice, povabila je svoje košato vejéve in list za listom se je zmikal raz osamelo drevó ter strepetaval v meglenem vzdušji liki človek, ki mu potekajo ure življenja. In takemu listu je podoben mladi Slovák, ki sedí na óglu mize premišljujé — kaj neki?

Na drugem óglu pa sedí žensko bitje in šiva. A to bitje ni za pozno jesen, ves svoj kras in sijáj še raz-liva nad njim jasno pomladansko cvetje. Neprestano vrtí Marijica bodéčo šivanko in jo pošilja v tajno no-trino belega oblačila, katero se mane pod njeno rokó. Tudi ona premišlja — kaj neki?

Ko pa ji potéče bela nit, pristopi Janik v podobi velega lista in z vso nežnostjo, kolikor je premore moška roka, vzame ji šivanko iz bele ročice in vdéva nit.

Cvetnolična šivilja vzdigne po konci drobni svoj obrazek in pogleda mlademu Slovákú v očí. Temu pa zastane vsa ugíbičnost njegovih izsušenih rók, vdéva in vdéva, ali ne more zadeti šivánkinega ušesa. In glasen smeh priletí iz deklétovih ust, potem pa reče nevaje-nemu vdevalcu:

— E, Janik, kako si počasen! Že vidim, da ne bode nič.

In takrat je dospela lepota Marijičina do vrhunca.

Ko bi to pusto srce pisateljevo moglo tópmu pe-resu narekati, kaj je čutilo nekoč pri njenem pogledi, narékalo bi pač dolgo, dolgo, predno bi moglo káj po-vedati. In vender bi bilo to toliko, kolikor vódo v mórje nositi. Národnemu pesniku se je nekoč sanjalo o nji, ko jo je hotel opisati:

»Je bela ko mleko,
Rdeča kot krí,
Zaljubljeno gleda,
Na sméh se drží.«

Kdo bi se potem čudil, da je Janiku izpolnila ši-vanka in nit iz rok, ne da bi bil opazil. Stoprav po-zneje, ko se mu je spravilo srce polagoma znóva v rav-notežje, nastavi nit pogovora.

— Marijica, pa me vender naučí, kako se hitro vdéva. Če ti je prav, dáj, da poskusim jaz najprej na tvojem ušesi in ti popraviš potem na mojem, če ne bo-dem česa prav storil. Napósled pa poskusiva še pri ši-vankinem ušesi.

Tedaj se je pomládilo Slovákovo velo obličje, celó rdečica se je pokazala na njem za trenutek, samó su-hóst mu ni izginila. Marijici pa se je prikazal rdeči māk po vsem obrazku od bélega vratú do temnih, spre-daj kodrastih lās in tja do usodepolnih njenih ušes, ki so se skrivala pod péstrim robcem.

In ko pomlajéni Janik ne dobí odgovora, misli si, mora ji že po volji biti, ker ničesar ne reče, in hlastne z nenavadno naglostjo, kakeršne pri bolniku ne bi pri-čakovali, za volnéni robec, potisne ga nazaj in vdene uhó s krepkim poljubom . . .

Marijica je sicer malo umeknila in nagnila glavíco — kolikor je bilo baš potreba — a zardeti se ni mogla še bolj. Na mizo položí šivanje, roke pa ovije krog vratú Janikovega in glavo dene na njegovo ramo . . .

Pod oknom pa se začuje zaničljiv grohót vračice Rózarice.

IV.

Ledéne sveče venčajo Hrátarjevi hiši slamnato streho in droben sneg naletáva na ókenca, ko se pri Hrátarji nekdo poslavlja. Gospodar sedí pri pēči in cepi trske od gladkih polén, gospodinja pa góni pri okni svoj škripajoči kolóvrat in préde. Marijica stóji v kotu pri durih in lupi repo, Janik pa preobrača na mizi potno svojo torbo in spravlja vánjo svojo drobnjávo. Dvakrat jo je že napolnil, a zopet jo prázni. Nikakor mu ne gre po godi. In Marijica, lupéč repo, urezala se je v prst. Nenavadno, saj je tako priročna za tako delo in pač sáma ne pomni, da se ji je že kdaj káj takega pripetilo. A da ji je Janik mogel danes tako natanko gledati v njene čarne očí, opazil bi, kako se sujó solze iz njih, debele kakor »léšniki«. In te grenke solzé padajo na olupljeno repo, ki je že tako dovolj grenka. Dobro, da Janika že ne bode danes pri kosilu.

Tiho je danes po izbi, tiho že nekaj časa. Stari Hrátar se drží kakor takrat, kadar se jezí — ne vedé zakaj? Hrátarici pa se bere na staríkastem obličji prava podoba vreménskega časa, ko se čuje od daleč bobneče grmenje, ali dežja le ni. In vender so zeló enakih misli — morda mislijo celó vsi jedno?

Gorečemu loncevézu se poznajo še sledóvi minule bolezni, a samó sledóvi, ki ginejo polagoma kakor de-bele plasti snežne odeje. Konečno vrže krog vratú svojo torbo, potegne še jermen góri in dóli, potem pa se obrne do gospodarja. Težko mu je pri srci, težko v srci, kakor bi kdo kamenje valíl nánje, in v grlu ga tiščí nekaj, kakor bi ne mogel dihati. Pokašlja nekoliko in še neko-liko, potem pa ponudi tresočó se roko tihemu Hrátarju. Še jednoč se mu zahvali za streho in postrežbo, a ta mu prestriže besedo. Videl je, kako bridko je mlademu Slovákú, in smili se mu. Ni mu hotel greníti poslednjih trenutkov.

— Srečno hodi in pameten bodi! Spominjaj se očeta in nikoli ga ne pozabi. Dober in pošten mož je bil . . . Deklè pa si le izbíj iz glave, saj veš, da iz te moke ne more biti kruha . . .

Prijazniva beseda, Slovák se je ni nadejal, in vender mu je v srci, kakor bi ga kdo z nožem drézal. S tihim glasom — Marijica ga ni razumela — odgovorí: »Bodem že!« in še bolj tiho pristavi: »če mi bode móči . . .«

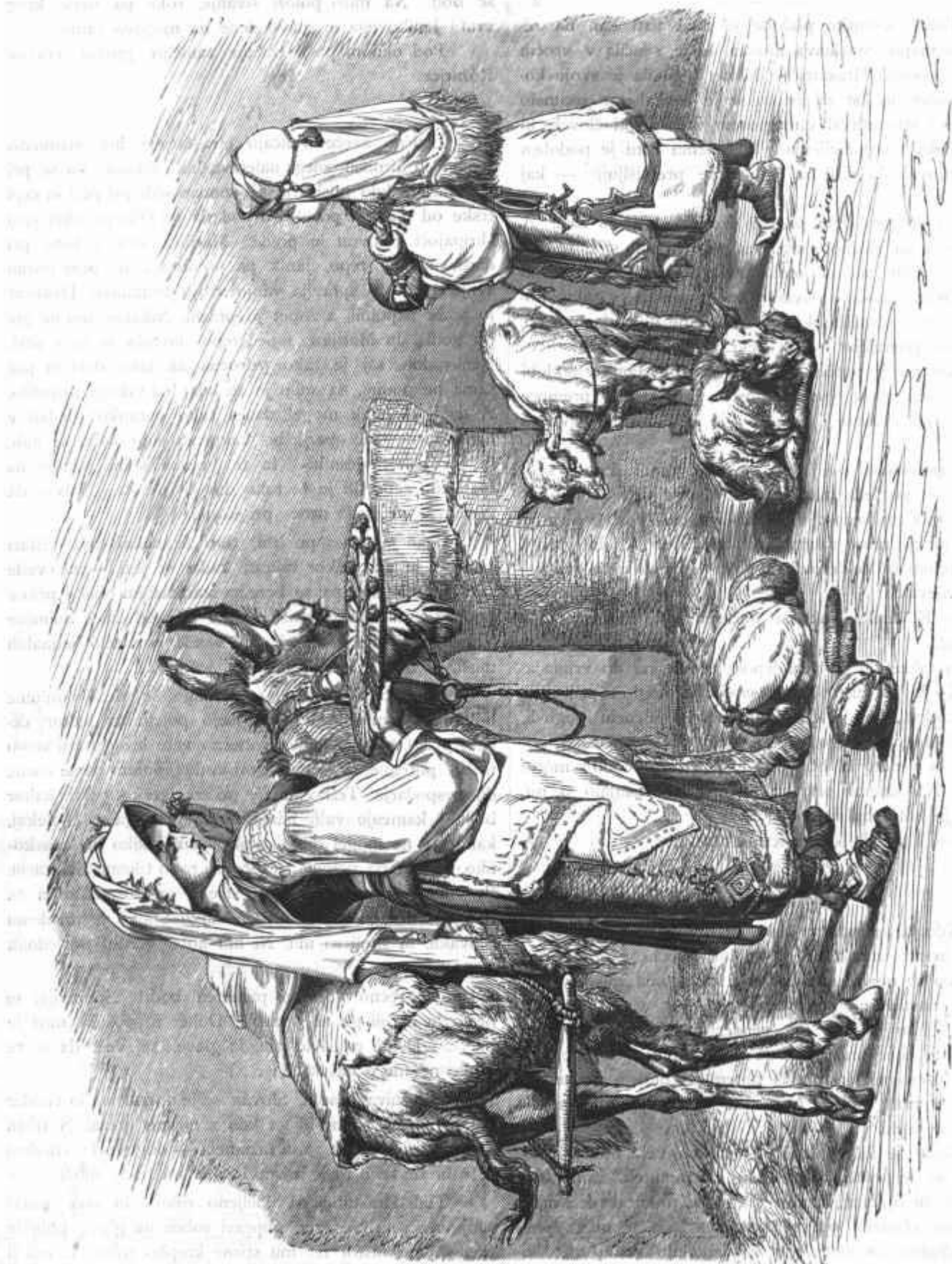
Tudi Hrátarici dá ubéljeno roko. In ona ustavi svoj vrteči se kolóvrat, popravi robec na glavi, pobriše predivo raz zastor ter mu stisne krepko roko. Iz očí ji kane drobna solzica na naróčaj — čudna ta ženska!

Dobro, srcé ima pač! Le malo govori; ne gre ji beseda iz ust.

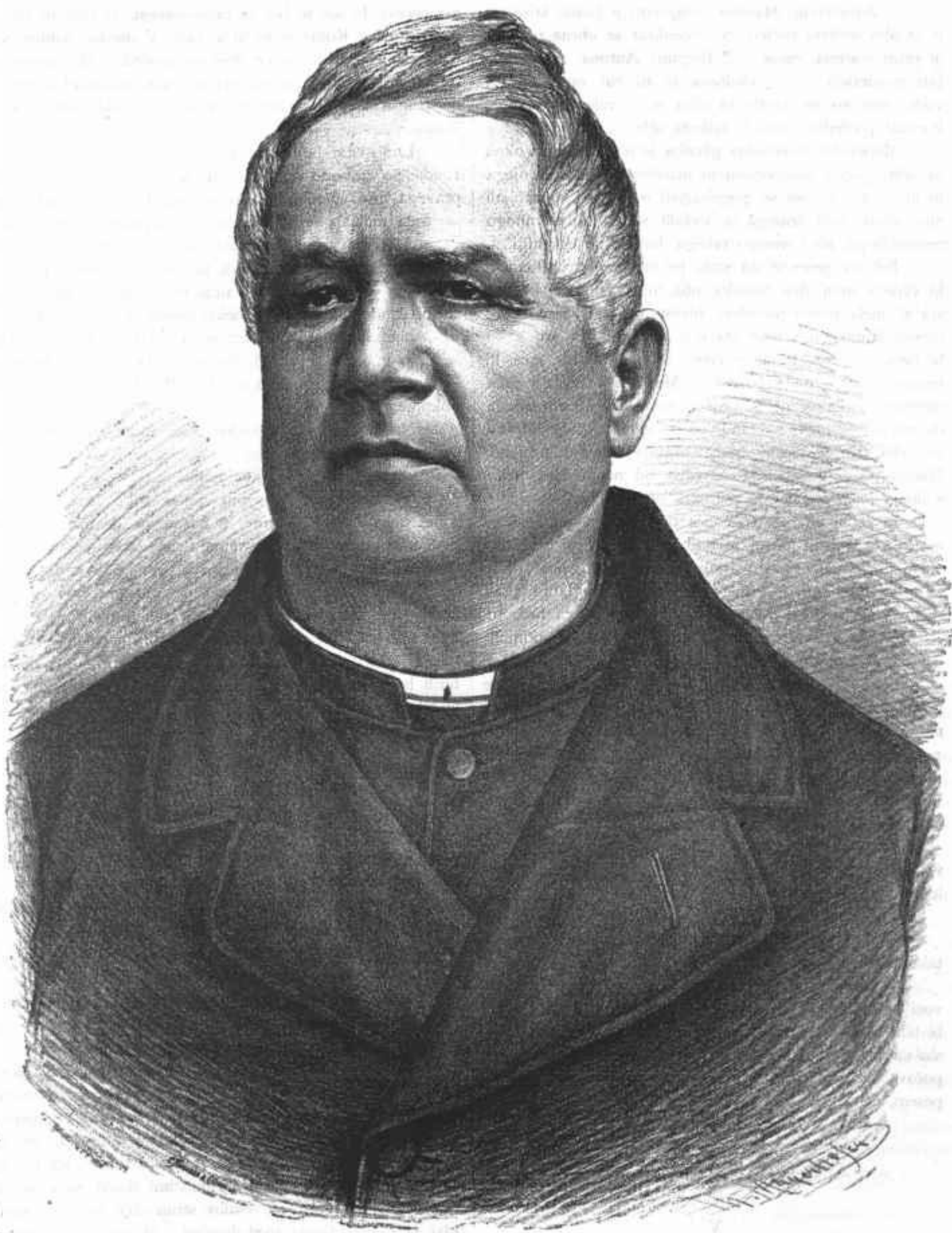
— Pošten bodi in nikar nas ne pozabi. Kadar prideš zopet, ne pozabi se oglasiti . . .

Dalje žena ni mogla. In vender bi bil Slovyák rad slišal še kaj takega iz njenih ust. Tako po godi mu je govorila, da že davno ne tako.

In Marijica? Sába se obrne proti njemu. Starec je gledal mlada dva človeka z vso mladeniško oduševljenostjo, starka pa je že zopet vrtela kolóvrat svoj — huje kakor prej. Niti solzà si ni utegnila otrniti, padajočih po velih licih. Več besedi sta pričakovala starca od hčere in Janika.

Isterska prodajalka cvetic.

Davorin Trstenjak.

— Z Bogom, Janik! izpregovori deklè, sezajóč mu v roko, potem pa se obrne hitro v kot, kjer nadaljuje delo svoje.

— Zdravstvúj, Marijica! odgovori ji Janik, stisnivši ji krepko drobno ročico. Še jedenkrat se obrne po izbi in proti starima, rekoč: »Z Bogom! Antona mi ne zabite pozdraviti . . .« Odzdrava že ni čul vsega in od vseh, duri so se zaprle za njim in — mladi Slovák je korakal po ledeni cesti iz našega sèla . . .

Marsikaka radovédna glavica je pogledala pri oknu za odhajajočim loncevézom in marsikod so obirali njega in Marijico. Če so se pogovarjali o jednom, pozabljali niso nikdar tudi družega in kvasili so o njima mnogo neresničnega, ali i mnogo takega, kar se ne dá tajiti.

Pol ure pozneje sta stala pri znamenji vrhu klanca, ki véde v mlin, dva človeka, obá mladá, obá lepá. Oba sta si imela toliko povedati, obema je težíl srce težák mlinsk kamen in vender sta obá molčala. Pa saj kako bi jima šel jezik, ko je govorilo srce, to čuteče srce, ki mnogo misli, a malo govori. — Marijica je nesla v mlin meljávo — kakor ne bi vedela, da je voda zamrznila in da mlinar ne melje — Janik pa se je malo zakesnil. To že tako nanese časih; ljudje pravijo, da je usojeno. Hladni pozdrav mladega Slováka od mlade Hrástarice z domá pa je vender le potolažil očeta in mater.

In še bi bila stala dvojica pri zidanem znamenji in molčala. Molčati — to je najbolje, takrat je izvestno vsem po všeči, in pogovarjala sta se Janik in Marijica že tako dosti prej — Hrástar in še kdo drugi bi utegnili reči, da še predosti. Zdajci je zašumelo nekaj za hrbtom — Marijico je pretresel mráz. In Janik se je spomnil, da je treba oditi . . .

Še sta si dajála roké, še pritiskala náse vroče glavé, jedna, dve iskreni besedi še — in pot ja je véla na razne strani. Janik je krenil po véliki cesti, mahaje z ozkokrajnatim klobučkom, Marijica pa hití po klanci nizdolu, odzdravljaje z malim robcem. V dalji gleda črni klobuček, Slovák pa beli robec. In kadar v dalji izgine črna pika, izgine tudi bela pičica v bližini . . .

Izpod razdrte stréšice zidanega znamenja pa še vedno kroži tožni strnád svojo tožno, enakomerno melodijo . . .

Pod klancem doide deklè — Róžarico.

— No, deklè, kaj pa ti je danes »Mázar« pravil tako prijetnega na uho?

— Molči, saj si ti sáma prava »mázarica«, odgovori ji Marijica z največjo jezo in hití dalje. In ko ne bi bila morala poslušati za sábo bábinega regljanja, poslušala bi bila lahko od daleč Janika svojega, ki je stopal počasi tik vélike ceste in prepeval slovaško národno pesem, da se je razlegalo in odmevalo daleč po dolini:

»Tam za Váhom biely dom,
Býva pekné dievča v nom —
Keby mi ho chceli dat'
Vedel bych ho milovat' . . .«

V.

Dve leti se je nanizalo na nit časa in v dveh letih se lahko izpremení mnogokáj. Sicer ima naša vas še vedno isto lice, a marsikoga je odnesla bela žena na

boljši svet. In ko bi vprašali ljudi, kaj je novega, povedali bi pač, da starega Hrástarja ni več med živimi. Ni še tako dolgo, kar so ga odnesli tja v mrtvaško spalnico pri cerkvi. In ko bi bili še radovédnejši, zvedeli bi tudi, da čarovnice Róžarice že ni v vasi. V mestni bólnici je uganjala zdravniške svoje poskuse poslednje dni svojega življenja. Hrástarica in hči sta se samí ukvarjali z zemljiščem, Anton pa je šel na vseučilišče nadaljevat svoje študije.

Loncevéza Janika že dve leti ni bilo v kraje naše. Ljudje so govorili tudi o tem in ugibali marsikáj, ali pravega niso ugenili. Pač pa je védela mlada Hrástarica — toda molčala je. Poštar se je, kajpada čudom čudil, da je Marijica pisma dobivala, nekod pravo od daleč; ali niti poštar sam ni znal za ta kraj. Sčasoma pa se ljudje na vse navadijo in tudi to se jim že ni čudno zdelo, da dobiva kmetsko deklè pisma iz daljnega kraja.

Janik je bil že dve leti pri vojakihi. Potrdili so ga še tisto leto, ko je prišel domóv. Sedaj mu teče zadnje leto in potem odide domóv, kjer prevzame kmetijo po pokojnem očeti.

Neko nedeljo popóldne séde Marijica k mizi in napiše to-le pismo:

»Ljubi Janik!

Vzamem peró v svojo desno rokó in ti pišem zopet nekaj besedi. Najprej ti naznanim, da mati že niso hudi náte in so dejali, da nimajo nič zoper to, ako se vzameva. Samó to bi radi, da bi prišel ti k nam, a ne jaz k vam. Anton mi je pisal, da mu je prav. Naša rdečka, o kateri sem ti zadnjič pisala, storila je prav lepega telička in mati menijo, da bi ga redíli. Tiste pesmi, ki si mi jih poslal, beró se prav prijetno; nekatereh besed nisem umela, pa mi jih je Anton razložil, ko je bil zadnjič domá. Najbolj všeč mi je tista, ki govori o tebi. Vidiš, taka-la je!

»Pridi, Janik premilený, pridi k nám,
Ja ti za klobúček pierko dám,
Červenú ružičku, rozmarinčočk zelený;
Prid' šuhajko milený.«

Drugega posebnega ti nimam pisati. Ali imaš še tistega hudega žebca? Kdaj prideš? Meni se tako toži po tebi in zmerom si mi na misli. Zdaj te pa prav lepo pozdravljam in ostanem do mrzlega groba tvoja zvesta Marijica.«

In štirinajst dní pôtlej dobí Marijica ta le odgovor:

»Preljubi srček moj!

Nikar ne zameri, da ti tako dolgo ne odpišem. Jako malo utegnemo zmerom, da še vselej sésti ne morem. Trpímo kakor črna živina in vsak dan štejemo, kdaj gremo na dopust. Ne smeš misliti, da sem náte pozabil. Še v sanjah si mi tolikrat na mislih in če imam še težje delo, kar náte se spomnim in vse rad prebijem. Tistega žebca smo oddali; zdaj imam drugega, ki je prav krotek. Budapešta je tako veliko mesto, da ti ga ne morem popisati. Pred štirinajstimi dnevi sem dobil štiri zvezde na vrat, na vsako stran dve, in tako sem zdaj za nekaj višjega med drugimi. Materi izróči moje pozdravljenje in pošlji mi naslov Antonov, če moreš. Da so se le mati jedenkrat omajali, zdaj bode že šlo. Še devet mesecev in sedem dni, potem pa pridem zopet

jedenkrat k tebi, srček ljubi moj, ki te tako želim. Rajši te imam kakor samega sebe in noč in dan hrepenim po tebi.

Zdaj pa sklenem pisanje moje in te pozdravljam čez hribe in doline, čez reke in travnike ter ostajam ljubček tvoj

Janik.*

Prišla je zopet megléna jesen v kraje naše in ž njo vred tudi mladi Slovák. Ni pa prišel s pastmí, žico in kleščami pod pázduho, samó bogato nakičena torba mu je visela ob lédji. Dal je slovó loncevézcem in prevzel je domačijo po pokojnem očí svojem. Na Slovensko pa je prišel po nevesto, že davno izbrano. In radi so mu jo dali Hrástarjevi, saj sta se tako rada imela, Janik in Marijica. Oča je pod zemljo, mati se je iznebila Róžarice, Anton pa že tako nikdar ni bil proti združitvi. Samó v tem niso še bili jedini, ali nevesta góri ali ženin dóli. In pogóдили so se tako, da nevesta z ženinom in Hrástarica pojde ž njima. Starka se ni mogla ločiti od hčere svoje — tako rada jo je imela. Antonu pa je ostala hišica in malo zemljišče.

V domači cerkvi je bila poroka in po poroki se je začelo ženitovanje, ki je trajalo tri dni in tri noči. Mnogo svatov je bilo, povabljenih in nepovabljenih, tudi

razumništvo naše vasi se je zbralo okoli njih. In med temi je bil naš Anton. Mogočno dvigne močni svoj glas ter napije:

»Lepa je vsaka ideja, ali še lepše je uresničenje ideje. Krasna je slovanska ideja, ali še krasnejši so uresničevalji slovanske ideje. Med sábo pa imamo danes ženina in nevesto, ki nista samó uresničevalja, ampak tudi dejanjska zvrševalja slovanske ideje. Svoji k svojim! Torej dvigam kozárec in napijam ženinu in nevesti kot dejanjskima zvrševaljema slovanske ideje!«

In zazvenčali so kozárci, zaoril je glasen »živio!«, kmetje pa so pomilovali, da Hrástarjev Anton ni šel na duhovsko, ker umeje tako lepo propovedovati . . .

In kaj še? — Na severu ob meji, kjer se spajata dva bratovska národa, vije se v ozki dolini prijazno selo. Ob poti, ki drži proti vshodu, stoji mična hišica. V nji gospodarita dva mlada človeka — Janik in Marijica. Pred hišo pod košato jablano sedi sključena ženska — stara Hrástarica, krog nje pa se suče trójica otrók, ki povprašuje bábito, kdaj pride strijc. Nikakor jima ne gré v mladi glavíci, da gospod Anton uči vse leto na vélikih šolah, le poleti pride za jeden mesec na počitnice k materi svoji, sestri in netjákom svojim in staremu svojemu prijatelju — mlademu Slovákú.

Davorin Trstenjak.

K njegovi slavnosti dné 4. septembra t. l.

Spisal Danilo.

Malokdaj, kàj ne, čitatelj mili, stisnila je desnica tvoja tako krepko »Slovana«, kakor ta pot, ko si ugledal sliko Trstenjakovo! Kolikokrat se Ti je že bila zastonj obudila želja po tem obrazu, po tej sliki! Rad bi videl vsaj njegovo podobo, če mu že nisi mogel, poln domovinske zahvale, séči v róko, móžu, čegar vrline že davno poznaš, čegar duševna prikazen se ti je tem bolje omiljevala, čim bistreje si gledal v nove zgodbe slovenske, čim gorkeje si čutil za usodo domovine svoje. Sedaj jo imaš pred sabo izpolnjeno staro željo, imaš pravo sliko Davorina Trstenjaka. Ti ne verjameš! To ne more biti, praviš, mož, ki mi tako mlad, tako krepak stoji pred dušo, ki mi je še včeraj blažil srce z novelo o »mladi ljubezni«, včeraj še kratkočasil me z zdravo humoresko, mož s tisto polnozvenečo, poetično besedo, s tisto proizvodno močjo, katera je obično svojstvo le dopoludanski dóbi človeškega življenja! Ali vender, morava se sprijazniti, četudi nerada, z istino: mladi naš Trstenjak ima že sivo glavo, letos mu je doteklo že sedemdeseto leto dóbe njegove in ravnokar je sedemdesetlétnica njegova, združena z njegovo književno petdesetlétnico v Starem Trgu oživila vse naše spomine nánj in na zasluge njegove!

Spomini, kar jih imamo o Davorinu Trstenjaku in njegovem delovanji, res so še nepodpolni, a dovolj*)

*) Pisali so o D. Trstenjaku: Dr. F. L. Rieger: »Naučni slovník«; prof. Fr. Levéc v dveh krepkih feljtonih »Slov. Naroda« l.

jih je za vence blagočastja, katere smo mu spletati dolžni. Celoto spominov Trstenjakovih podati je sploh težavna stvar! Ni le to, da je ime njegovo združeno z dóbo dolzih petdesetih let, marveč to, da je njegovo delovanje rodilo stotere sadove na preraznih poljih národnega našega teženja, da pa ta prerazna pólja ležé tokraj in ónokraj Sotle in tokraj Sotle zopet na najraztresenejših krajih. Trstenjakova dela so uprav »membra disjecta!« Zlagal in prevajal je pesmi, pisal povesti, humoreske, feljtone, potopise in životopise: kdo bi utegnil vse to poiskati še v časopisih, ki so pred petdesetimi leti izhajali, v stari »Danici ilirski«, v »Zori dalmatinski«, v »Slovenski Bčeli« iz 1850. do 1853. leta, v »Glasniku«, v »Koledarčku«, v »Drobtinicah«, v Vodníkovem Spomeniku«, v »Zori« in v »Kresu«, v slovenskih novinah, osobito v »Novicah« in v »Slovenskem Narodu«? Gibal se je Davorin Trstenjak na polji znanstvenem, od dné do dné so se mu iz peresa vsipali sestavki jezikoslovni, starinoslovski, zgodovinski in bajeslovni: kdo bo sešteval leté, kolikor jih je po »Novicah«, v »Mittheilungen« zgodovinskega društva kranjskega in koroškega, po »Glasniku«, v »Zla-

1878. št. 258. in 259.; pl. Wurzbach: »Biographisches Lexicon«; Iv. Macun: »Književna zgodovina slov. Štajerj«, in A. Fekonja pa A. Trstenjak v knjižici: »Davorin Trstenjak, slovenski pisatelj«, katera je prišla na svetlo na sedanje slavnostne dneve in ki si jo bode gotovo vesel omislil vsak čestitelj jubilarjev.

tem Veku«, po »Letopisih Matice Slovenske«, v »Zori«, v »Vestniku« in v »Kresu«, poleg posebnih knjižic, poleg »Triglava«, »Slovanščine v romanščini« in »Werian de Graz«? In koliko priprav je nabiralcu Trstenjakovih znanstvenih spominov treba, da jih umeje in koliko več še, da jih presodi? In potem Trstenjak — politični pisatelj in novinar: še menj, kakor drugje, dalo bi se tu zmeriti vse delo njegovo, katerega večje in manjše sledove nahajaš do 1848. leta v nemških listih, posihdob pa skoro v vsakih slovenskih novinah, osobito v Einspielerjevem »Slovenci« in v prvih letnikih »Slovenskega Naroda«, a razven tega tudi v dveh znanih nemških glasilih, v »Vaterlandu« in »Politiki«. Vštric te neskončne vrste Trstenjakovih pisateljskih del tekó druge vrste národnih njegovih zaslug, tudi dolge vrste, katerih cena se določiti ne dá, ker mnogih del spomine že krije grob, a mnogim tudi je bil priča sam Bog. Kamor je koli prišel s pastirsko svojo palico — v Slivnico, v Ljutomer in na Ptuj kapelan, v Sv. Jurij ob južni železnici, na Ponikvo in v Stari Trg župnik — povsod je bil najboljši pastir svoji čedi, oča siromakom, poseben prijatelj nežni mladini. V prvi svoji službi v Slivnici je iz žepa svojega vzdržaval čisto slovensko šolo, da so se v nji mali in veliki učili čitati in pisati v máterinem jeziku. Sósebnó v prejšnji svoji krepkejši dóbi je s svojim izvrstnim govorniškím darom okraje, v katerih je služil, vzbujal iz národnega mrtvila in tako veliko storil za osamosvajanje slovenskega Štajerja. V Mariboru učitelj verozakona, slovenščine in zgodovine na gimnaziji od 1850. do 1861. leta udolbel je o svojem značaju najlepše spomine. Poleg Božidara Raiča je bil duša národnega gibanja v tem mestu, navdušen boritelj za slovenski jezik in najmilejši njegov pospeševatelj v družbi meščanov, a sósebnó v krogih mladine. Učil je slovenščini gimnazijce in pripravnike in iz njegovega tedanjega očetovskega vzgojišča je dobil slovenski národ lepo število narodnjakov in nekaj prav dobrih pisateljev. Koliko je pa dobrega sicer storil mariborski mladini slovenski, kaže to, da so ga vsi sploh imenovali »očeta ubožnih dijakov« in da je bil on, ki je ustanovil zánje podporno društvo. Čisto ljubezen do mladine je ohranil Trstenjak tudi pozneje, ko mu ni bila več prilika dana živeti pri nji in ž njo. Župnik imel je vsake počitnice odličnejše dijake na domu svojem in ima jednega ali drugega še denašnji dan. Ali koliko je sicer storil za mlado inteligencijo slovensko! Mladim svojim znancem je vedno rad dopisoval, učeč jih, svareč jih, vspodbujajoč jih, naj ostanejo zvesti večním idejalom in domovini svoji. Urednik »Zori« in »Vestniku« spoznaval je mlade naše talente literarne in dokler so ti bili ž njim v zvezi, dobivali so od njega mnogo tega, kar jim je spešilo hitrejšo, pravilnejšo rast. Bil je sploh Davorin Trstenjak nekak zavetnik mlajšim pisateljem slovenskim, katere je tudi 1872. leta praktično združiti izkušal v »pisateljskem društvu«, a sicer je, sedeč v areopagu domačem na odličnem mestu, z besedo in pismom udeleževal se pospeševanja slovenske naše stvari.

Mnoge in dolge vrste spominov torej! Davorin ni samó delal dolgih petdeset let, ampak on je mnogo delal v tej dolgi dóbi. Če pregledujemo vse to Trste-

njakovo delovanje, zdi se nam, da je zánj petdesetletna dóba celo prekratka. Toliko je gotovo, da je vzorni mož porabil sleharno prosto uro, pripravljajoč se za kako národno delo ali zgotavljajoč je. Ako se o katerem možu more reči, da je ves svoj čas in vse duševne moči svoje posvečeval delu za národ svoj; Davorin Trstenjak je tak mož in njegov národ je slovenski národ.

Daje se slava Davorinu Trstenjaku in kako bi se ne? Pri nas in sploh so duševni prikazi redki, kakeršen je Trstenjak. Petdeset let in še čez se v njem vedno jednako sveti jedná ideja, kakor briljant v prstanu. Ideja slovenska živi ž njim, ko je krog še vse tuje in mrtvo, ko more dvajset ur daleč hoditi k najbližnjemu slovenskemu domoljubu dru. Kočevarju na Sotli. Ta ideja mu je kakor duša, naj se godi okóli njega kar hoče, naj drugi od nje odpadajo, naj se ves svet zarotí zoper njo. Stanoviten je ž njo, ponosen je nánjo vedno bil in je še dan-denašnji! Vse je storil zánjo, za to idejo, ker je zgodaj spoznal, da je prava in plemenita, da jedino ž njo se reši čast in napredek národa slovenskega. Dajal ji je pred vsem zgodovinsko prastaro podlogo, seznanjajoč rojake svoje z davno minulostjo slovensko, s tem, kaj in kje smo že bili v zgodovini. A drugače je stal sredi novega gibanja, neutruđljiv, neumoren. Bile so potrebe mnogovrstne, vsestranske: véliki urojeni talent je Davorinu Trstenjaku dopuščal, da je lahko pomagal, kjer je hotel, in hotel je, kjer je videl potrebo. Pa vse to se tako ni vršilo le pet ali deset let, Trstenjak za slovenstvo tako ni delal od petindvajsetega do petintridesetega leta svojega: njegovo takšno delovanje traja od njegove predpetdesetletne mlade dóbe do sedanje sive, onemaga-joče starosti. V petinpetdesetletnem letu svojem nakoplje si daleč od tiskarne na glavo dva lista in ju ureja, ker vidi, da bi slovensko leposlovje in znanstvo sicer bilo brez primerne zavetja! Ko je že pri sedemdesetem letu, prevzame še vodstvo drugega lista, na svetlo daje še knjižice! To je že največja zmaga močne ideje!

Može, ki se tako z vsemi močmi udajajo jednemu plemenitnemu namenu, imenujemo izvoljene možé národove. Slovenski národ mora biti usodi hvaležen, da je v času njegove male zavednosti vánj postavila izvoljene možé, kakeršen je Davorin Trstenjak. Le tako mnogostransko nadarjeni in izobraženi možje, tako krepkovoljni in vstrajni, tako vneti za stvar in jezik, kakor on, mogli so naše moči obuditi in zanetiti v národu ogenj vsestranskega dela.

Daje se zato slava Davorinu Trstenjaku in se bo še dajala! Če pa se vprašamo, kje je tisti neusahljivi vir Trstenjakovim delom, to se nam pokaže z jedne strani ljubezen do dela, z druge ljubezen do domovine. Rad je vedno delal, a delal je za národ svoj, ker ga je vedno ljubil. A poleg tega je v Trstenjaku delovala moč idejala, tista divna moč, ki duha ohranjuje mladega in hrepenečega tudi v stari in potrti postavi. Udan je bil Davorin Trstenjak vzvišenemu in plemenitemu vedno in nekaka čvrstost, nekaka poezija prepleta tudi njegove najpoznejše spise, tako v naših srcih on tudi ob sedemdesetletnici svoji prebiva mlad in zorán!

Ako bode slovenski národ še nadalje mogel slo-
neti na stebrih Trstenjakove snovi, ne bode ga potrla
nobena sila. Bodi tedaj nam vsem rodoljubom za vzor
Trstenjakova ljubezen do dela in domovine, Trste-

njakova zvestoba idejalom! In mi vsi te dni snujmo
to domorodno željo, da bi vzornik sam živel še mnogo
let med nami!

Njekolko dumi za bl'garskata literatura.

Ot Kitančeva.

(Prenesel bolgarski izvornik v latinico i prevel na slovenski: A. Bezenšek.)

(Dalje.)

Io bilo smělata kritika na ortodoksalnoto kristijan-
stvo, zajedno s negovij't monarhičeski princip v
c'rkvata i d'ržavata. B'lgaritě neotdavna proměnili
svojata jazičeska věra, za da prijemat hristijanstvo
počti nasilno. Hristijanstvo idjelo ot Vizantija, kojato
bila krajno umrazna na B'lgaritě; ho došlo zajedno s
raznitě nomokanoni vizantijski, koito bili diametralno
protivopoložni s demokratičeskite običaji na narod't.
Ot druga strama car Simeon, zaslěpen ot bljes'k't na
vizantijskoto samod'ržavie, bješe v'vel v carskij dvor
gr'ckij jazik i vizantijskitě ceremoniji. Vsičkitě tija ne-
govi přeobrazovanja bjeha mili na carskij rod i na bo-
ljerstvoto, zaštoto se s'glasjavaha s těhnitě předanija
ošte ot bl'garskata družina; no čelij't narod i čast ot
slovenskoto boljerstvo bjeha s'vsěm protivni i na for-
mata na upravljenjeto i na preobrazovanjata i na vizan-
tijskoto hristijanstvo. No pod silnata železna raka na
Simeona i před negovij't oslěpitelen bljesk, kojto toj do-
kara na carstvoto, trěbaže da m'lčat i da čekat po zgodno
vreme. Skrivanata i potāpkana d'lgo vreme opozicija s
strašna sila izbuhna slěd sm'rt'ta na car Simeona pri
slabij't i nerazumen negov naslědnik Petra, v vtorata
polovina na X. viek. Opozicijata stana sistematičeska v
vsěko otnošenje: v religiozno, v političesko, v socialno,
v literaturno.

Opozicijata si izraboti svoje osebenno mirovoztrenje,
v'vede go v čěla sistema v věra, i se organizira v jedna
silna nepreodolima partija, kojato je v'lnuvala balkanskij
poluostrov i njekoi bližni zemi čělitě poslědujušti četiri
vieka do pokorjavanjeto pod Turcitě. Bilo je vreme,
kogato taja narodna partija je bila na vlast, no to je
bilo za k'aso, a poslě tja je bila oslaběna i gonena s
najgoljemoto v'zmožno ožestoeenje i v B'lgarija i v Vi-
zantija i v Italija i v Francija.

Inkvizicija i Avto-da-fe svjet't je viděl da se
upražni naj naprěd nad priv'rženicitě na taja sekta, kakte
ot strana na istočnata c'rkva, taj po poslě i ot strana
na zapadnata c'rkva pod glavatarstvoto na papitě. Po
bl'garskitě gradove za se zapalili ognjove i sa se p'rželi
najzdravitě elementi na narod't v těh. Rěki k'rvi sa tekli
po B'lgarija v meždnsobni religiozno-socialni vojni i v
prosti klanja ot strana na pravoslavnitě, i čak kogato v
B'lgarija eres'ta se uduši, togava sjetih i drugitě narodi
těži v'lnenija. Dvorskata partija, boljerstvoto i duhoven-
stvoto zajedno s pravoslavnata čast ot narod't uspjeha
da poborat taja silna partija samo s předatelstvo i iz-
měna k'm vtečestvoto, kato předadoha otečestvoto si na
vizantijski car Vasilija Vulgarohtona ili B'lgaroubijeca.

Io je bila drzna kritika pravoslavnegu (ortodoksalnegu)
kršćanstva, zajedno z njegovimi monarhičnimi na-
čeli v cerkvi in državi. Bolgari so bili nedavno
izpremenili svojo jazično vero, da sprejmejo kršćanstvo
skoro na silo. Kršćanstvo je dohajalo od Bizancije, koja
je bila jako omrazena Bolgarom; to je došlo zajedno
z raznimi bizantijskimi »nomokanoni«, kateri so bili dija-
metralno protivni demokratičnim običajem národovim. Z
druge strani je bil uvel car Simeon, zaslepljen po sjaju
bizantijske monarhije, v carskem dvoru grški jezik in
bizantijske ceremonije. Vse te njegove izpremene so bile
mile carskemu rodu in boljarstvu, ker so bile v soglasji
z njihovimi tradicijami še od »bolgarske družine«. A ves
národ in del slovenskega boljarstva so bili čisto protivni
kakor obliki uprave, tako tudi izpremenam in bizantij-
skemu kršćanstvu. No pod silno železno roko Simeo-
no in pred njegovim slepilnim sjajem, kojega je on
uvel v carstvo, morali so molčati in čakati ugodnejšega
časa. Skrita in dolgo časa teptana opozicija izbruhnila
je s strašno silo po smrti carja Simeona pod njegovim
slabim in nerazumnim naslednikom Petrom v drugi po-
lovini X. veka. Opozicija je postala sistematična v vsa-
kem oziru: v religioznem, v političnem, v društvenem
in književnem.

Opozicija si je napravila posebne svoje nazore o
svetu, uvela jih je v vso sistemo, v vero ter se je
ustrojila kot silna nepremagljiva stranka, koja je razbr-
kovala balkanski poluotok in nekoje bližnje dežele vse
štiri nastopne veke do podjarmljenja pod Tursko.
Bili so časi, ko je ta národna stranka bila na vlasti,
nego to je trajalo samó kratko; a potem je bila ona
oslabljena in preganjena z največjo razdraženostjo v Bol-
gariji, v Bizanciji, v Italiji in Franciji.

Inkvizicijo in auto-da-fe videl je svet najprej
zvrševati nad pristaši te sekte, kakor od strani iztočne
cerkve, tako tudi pozneje od strani zapadne cerkve pod
načelstvom papežev. Po bolgarskih mestih so se palili
ognji in v njih so se pekli najzdravejši elementi ná-
rodovi. Reke krvi so tekle po Bolgariji v medsobnih re-
ligiozno-socijalnih vojskah in v prostih klanjih od strani
pravoslavnih, in šele, ko se je v Bolgariji herezija udu-
šila, tedaj so občutili tudi pri drugih národih te burje.
Dvorski stranki, boljarstvu in duhovenstvu zajedno s pra-
voslavnim delom národovim, posrečilo se je premagati
to silno stranko samó z izdajstvom in verolomstvom
proti domovini, prodavši domovino bizantijskemu carju
Baziliju Bolgarohtonu ali Bolgaroubijcu. Ti so bili poma-

Tě sa bili pomoštnici na onaja varvarska scena, kojato Vasil izigra, kato izvadi očitě na 15.000 B'lgari.

Za samoto učenje na Bogomilitě učenitě ošte ne sa s'glasni, zaštoto ne je razrabotano. Jedni mu davat goljema važnost, a drugi se starajat da go predstavjat, kato obiknovenna sekta na istočnata c'rkva. No kolkoto poveče se izdirva tozi v'pros, tolkova po samostojatelno značenje se dava na bogomilstvoto. S razrabótvanjeto na bogomilskata literatura i učenje zanimavat se najmnogo russkitě učeni mažje i h'rvatskitě. H'rvatskitě sa se zainteresovali poradi Bosna, kojato je imala, kakto se znae, cěl bogomilski period v svojeto saštествuvanje kato d'ržava. Naj mnogo sa pisali po tozi v'pros Fr. Rački, Jagić i Petranović. V Russija v posledno vreme se razglědva negovoto socialno značenje, kato se analizira těhnata obština. No za žalost in vtova otnošenje trěbva da priznajem, če zaključenijata na učenitě se pravjat samo na osnovanje na tv'rdě malkoto ostanali pamjetnici i po s'rbski, bošnaški, russki i francuski redakcii. A ot B'lgarija počti može da se kaže, ne je ostanala ni jedna kniga. A znae se na věrho ot istorijata, če b'lgarskata bogomilska c'rkva je bila naj krajna, naj revolucionna v vsěko otnošenje, a osobenno dregovičkata (Makedonskata). Če bogomilskata literatura je bila mnogo obširna i po bogata ot pravoslavnata, tova priznavat vsički; no pri vse tova do nas sa došli samo takiva s'činenija, koito sa bili prosti pověsti s bogomilsko napravlenje. Za těhnoto učenje nie za sega možem da čerpim svědenija samo ot těhnitě protivnici. Ako po naprěd govorihme za istreblenjeno na b'lgarskata literatura izobštō, to kakvo trěbva da kažem za b'lgarskata bogomilska literatura, kojato je bila gonena i proklěta ot svojeto pojavljenje i do dnes, i to ot B'lgari pak?! Pri vsičko tova pak sa ostanali dosta ot těhnitě legendarni pověsti.

gači onega barbarskega prizora, katerega je predstavil Basil, ko je izkopal oči 15.000 Bolgarom.

O sami nauki Bogomilov učenjaki še niso soglasni, ker ni obdelano. Jedni mu davajo veliko važnost, a drugi ga hočejo predstaviti kot navadno sekto iztočne cerkve. A čimbolj se raziskuje to vprašanje, tem samostojnejši pomen se daje bogomilstvu. Z obdelovanjem in učenjem bogomilske književnosti se pečajo najbolj ruski in hrvatski učenjaki. Hrvatski so se začeli zanimati zánjo zarad Bosne, koja je imela, kakor se zna, celó bogomilsko dóbo v obstanku svojem kot država. Največ so pisali o tem vprašanji Fr. Rački, Jagić in Petranović. V Rusiji se razgleduje v poslednjem času njegov socijalni pomen v tem, da se analizuje njih občina. A žalostno je, da moramo v tem oziru priznati, da se delajo zaključki učenjakov samó na osnovi mnogo redkih ostalih spomenikov, in to po s'rbski, bosenski, ruski in francoski redakciji. Od Bolgariske ni ostala skoro nobena knjiga. Zna se pak za verno iz zgodovine, da je bila bolgarska bogomilska cerkev najskrajnejša, najbolj revolucionna v vsakem oziru, a posebno je to bila dregoviška (makedonska). Da je bila bogomilska književnost mnogo obširna in bogatejša od pravoslavne, to priznavajo vsi; nego pri vsem tem so došla do nas samó takova dela, ki zadržavajo samó proste povesti v bogomilskem duhu pisane. O teh naukah moremo dobiti podatkov samó od njih protivnikov. Ako smo prej govorili o pokončevanju bolgarske književnosti v obče, kaj potem moremo reči o bolgarski bogomilski književnosti, koja je bila preganjana in prekleta od svojega pojavljenja do dnes, in to pak po Bolgarih samih?! A pri vsem tem je ostalo od njih dosta legendarnih povesti.

(Dalje prihodnjič.)

Pogled po slovanskem svetu.

Slovenske dežele.

Njega Veličanstvo cesar Fran Josip I. je povodom letošnjega rojstvenega svojega dně ustanovil pisateljem in umetelnikom namesto dosedanje zlate svetinje za umetelnost in znanost nov red. Ta red je svetinja, z doprsno podobo presvetlega vladarja na averzu, in z napisom »litteris et artibus« na reverzu ter se nosi na rdečem traku krog vratú. Omenjeni red je prejelo takoj po razglasu svojeročnega pisma cesarjevega mnogo učnjakov in umetnikov za znamenite zasluge svoje na polji znanosti, oziroma umetelnosti, med njimi tudi sloveči naš dr. Fran vitez Miklosich in voditelj akademije umetelnosti v Krakovu, slikar Jan. Matejko.

Einspielerjeva slavnost v Svečah se je vršila 21. dně m. m. navzlic slabemu vremenu jako sijajno. Ko so v jutro dně 21. avgusta došli gostje iz Hrvaške, Štirsk, Kranjske in Primorske v Sveče, bila je že ondi zbrana ogromna množica ljudi. Čestitak, monsignore Einspieler, *)

Porojen 13. dně novembra 1813. leta v Svečah v Rožni dolini. Po dovršenih gimnazijskih naukah je stopil v celovško semenišče, kjer je bil 6. dně avgusta 1837. leta v mašnika posvečen; pastiroval je štiri najst let, in sicer osem let na deželi, šest let pa v Celovci pri mestni župi; od leta 1852.—1882. bil je profesor krščanskemu nauku in slovenskemu jeziku na tamošnji realki in je po dosluženi tridesetih letih stopil v pokoj.

vzprejel jih je pred župno hišo z jedrovitimi besedami zahvaljujé se na njihovem pohodu. Kmalu potem je bil svečani izprevod iz cerkve na plano, kjer se je imela brati sv. maša. Na čelu izprevodu je korakala godba, za njo gasilna svečanska družba z zastavo, šentjakopska gasilna družba, za temi dvaindevetdeset belo oblečenih dekletec, za njimi pa pod nebom zlatomašnik z duhovnim izpremstvom, in za duhovenstvom je šla nebrojna množica ljudstva. Po slavnostni propovedi g. o. Otona Einspielerja je bila zlata maša, pri kateri je čestitaku streglo pet sorodnikov-duhovnikov. — Peli so pevci ljubljanski kaj izborna. Po službi božji je stopil na oder g. pl. Kleinmayr, v krepkem govoru slikajoč delovanje čestitakovo. Govoru temu odgovor so bili tisočeri »živio-klici« nagněčenih poslušalcev. Po slavnostnem govoru je bil banket v velikem zidanem kozolci g. Šavnika. — Pred banketom so se čestitaku poklonile nastopne deputacije:

G. Rubetič v imeni družbe »Sv. Jeronima,« g. dr. Staré v imeni »Matice Hrvatske,« g. dr. vitez Bleiweiss v imeni »Čitalnice ljubljanske« in pevskega zbora; g. Kržič v imeni »Matice Slovenske,« g. prof. Raič v imeni »Pisateljskega društva,« g. notar Veršec v imeni štirskih

Slovenec; g. Penčur v imeni koperske čitalnice in g. poslanca Spinčiča; g. Tomo Zupan, predsednik družbe sv. Cirila in Metoda, katera je tem povodom čestitaka imenovala svojim prvim častnim članom; g. Wuti v imeni narodnjakov na Brnci; g. kanonik Debelak v imeni škofa in tržaškega kapiteljna; g. župan Kotnik v imeni občine Tolsti Vrh; g. župnik Logar (Einspielerjev sošolec) iz Sv. Križa pri Vipavi v imeni goriške duhovščine; g. velikošolec Rakež v imeni akad. društva »Triglav«; deputacija dijakov srednjih šol koroških; odposlanec abiturijentov slovenskih; g. Janežič v imeni šentjakopske občine; g. župnik Muden v imeni belske občine; deputacija treh članov nemškega društva rokodelskih pomočnikov v Celovci; g. Colarič v imeni Borovljanov in iz Prevalj eden zastopnik.

Takoj po poklanjanji deputacij se je pričel banket. Najprej je došle goste pozdravil predsednik slavnostnemu odboru, g. kanonik dr. Nemec. Po završeni napitnici J. pl. Kleinmayra kanoniku Nemcu je nastopila gospodična Josipina Vernikova ter oduševljeno deklamovala S. Gregorčičev »Pozdrav«. — Krasni govor je na navzočnike napravil velikansk vtisek, ki je končal z gromovitimi »živio-klici« pesniku in govornici. — Nastopili so potem pevci ljubljanski. Ko so odpeli, prebrali so se mnogi dopisi in izmed brzobjav čestitka vladike Strossmayerja: vse je vzbudilo oduševljeno pozdravljanje. (Vseh brzobjav je došlo nad 130). — Na to je sedemletna Roza Legatova govorila Virkovo »Slava Slovincem«, potem pa je nastopila gospá Križajeva iz Celovca. Prišlo je

na vrsto še nekoliko napitnic, izmed katerih nam je posebno omeniti óne g. pl. Kleinmayra. Govoril je o potrebi društva sv. Cirila in Metoda v Korošcih (pri tej priliki se je tudi v kratkem času nabrala lépa vsota za društvene namene) ter napósled napil »manjšini« deželnega zbora koroškega, g. Muriju. —

Govorila je še potem kaj vrlo mlada Lenka Pakova »Prisego Rožanke« (besede J. pl. Kleinmayra), ki je bila pohvalno vsprejeta.

Po banketu se je pričela zabava, kateri je bil stolovratelj g. Železnikar. Vrstile so se napitnice in govori v poslavo čestitaku.

Prišla je v tem peti ura in večina čestiteljev se je poslovila od gostoljubnih Svečanov ter se na vozéh odpeljala v Celovec, kamor so dospeli v polutretji uri. Izvestno ostane ta dan v življenji koroških Slovencev vsakemu udeležencu vedno v najlepšem spominu. Slavljenju, starini čestitemu pa želimo iz dna srca, da ga živi Bog še mnogo let!

Koncem popisa svojega nam je še dostaviti, da je o tej priliki čestitak bil imenovan komornikom Nj. Sv. papeža Leva XIII. in da mu je v petek pred slavnostjo izročil slavnostni odbor dar koroških Slovencev: srebrn, bogato pozlačen 980 g težak kelih, na katerem so emaljirane podobe sv. Cirila in Metoda, sv. Mohorja in Fortunata in sv. Andreja, dalje krasen s srebrom okovan misale, koji so mu poklonili nekateri duhovniki ljubljanski, čestitelji njegovi.

Domoljub.

Ostali slovanski svet.

Dné 2. julija t. l. v prisotnosti kardinala Bartolinija, mnogih prelatov in vseh Slovencev, kateri se bavijo v Rimu, blagoslovil je v imeni Svetega Očeta papeža Leva XIII. neapoljski nadškof kardinal Sanfelice kapelico slovanskih apostolov naših sv. Cirila in Metoda v cerkvi sv. Klementa v Rimu. Ker je Sveti Oče z okrožnico »Grande munus« razširil praznik naših sv. apostolov po vsem katoliškem svetu, mislil je, kako bi spomin na ta dogodek uvekovečil. Pride mu srečna misel, da se v starodavni baziliki sv. Klementa sezidaj kapelica blagovestnikoma sv. Cirilu in Metodu. Zgradba kapelice se je bila izročila zidarju Fontaniju, ki je osnovo izdeloval, toda v tem umrl. Po smrti njegovi je bilo poverjeno grajenje zidarju Bonamiju, ki je delal z največjimi težavami šest let. Kapelica je na zapadni strani bazilike, podolgasta je in skozi malo kupolo ji dohaja svetlôba. Arhitektura, ornamentika in freske, vse je mojstersko. Profesor. Nobili je naslikal v absidi presveto Trojico. Ob vzhodni Bogá Sina kleči Lev XIII. oblečen v plašč in s tijáro na glavi, na desni in levi strani ga spremljata sv. Ciril in Metod kakor njegova zagovornika kažoč model nove, obema slovanskima apostoloma posvečene kapelice. Od vhoda na desno kaže jedna freska Hadrijana II., sedéčega na papeškem prestoli v baziliki sv. Klementa, obkroženega s kardinali, škofi, duhovniki in dijakoni. V sredini skupščine stojita sv. Ciril in Metod, poročajoča ob apostolskem svojem delu in braneča se proti obtožbi, da se je uvedlo bogoslužje slovansko. V polukrogu nad sliko je naslednji napis:

»Iosephus Georgius Strossmayer
Episcopus Bosniens. et Syrmienensis.

Splendidissimus Ordo
Canonicor. Diakovariens.
Et sodales Ilyrici a S. Hieronym.
Pecuniam in operis partem
Sua voluntate contulerunt.

Na levi steni je naslikan slovesni prenos zemskih ostankov sv. Cirila v kapelo sv. Klementa. Slikar je narisal óni trenutek, ko se je izprevod, prišedši kraj kolozeja, o solnčnem zapadu približaval baziliki. Pred izprevodom gre križ, za njim dijakoni in duhovniki z gorečimi svečami. Mrtvo teló svetčeve, oblečeno v škofovski ornat in obsijano z žarki zapadajočega solnca, leži na nosilih, ki jih imajo na ramah duhovniki, in brezštevno se vidi ljudstva. Izprevod srečujoči vérniki padajo na kolena in trkajo si na prsi. Nad to sliko je tále napis:

»Anno MDCCCLXXXVI.
Sacellum Cyrilli et Methodii,
Quorum doctrina et laboribus
Gentes Slavicae omnes
Christianam sapientiam agnovere,
Munificentia Leonis XIII. P. M.
Exstructum et ornatum
Cur. Dominico Bartolinio Card. Tit. Marciano.

Dragocen biser kapele je oltár, izdelan od najlepšega marmorja, ali ugledaš tudi alabaster, jaspis, malahit. Osobito nežno sta v mozajiki sestavljena dva grba papeževa. Tla in strop sta zvedena vrlo ukusno. Sveti Oče je podelil odpustek vsem vérnikom, kateri dné 5. julija pridejo molit v to kapelico.

skega »Zvona« 1870. l.) »Zorin« je preložen že tudi na nemški jezik.

Knjižnica za mladino. Založilo in na svetlo dalo »Slovensko učiteljsko društvo«. Uredil Ivan Tomšič. I. zvezek: 1) Mladí dnevi; 2) Za poklicem. V Ljubljani, 1887. Natisnil J. R. Milic. 72 strani.

Kakor kaže náslov, obseza ta najnovejša knjižica dve povesti za slovensko mladino. Pisatelj prve povesti,

KNJIŽEVNOST.

Jos. Stritarja zbranih spisov 9., 10. in 11. snopič, s katerimi se pričanja II. zvezek, izšli so te dni. Vsebinsko jim je vzorna povest »Svetinova Metka« (iz »Mladike« 1868. l.) in začetek ter nadaljevanje sósebnosti v psihološkem oziru prezanimivega romana »Zorin« (iz dunaj-

g. P. B. opisuje nam življenje preprostega dečka, katerega vzameta nadporočnik Mečević in soproga njegova za svojega. Spis je v obče dober, jezik pravilen, vendar nam marsikaj ni po volji. Précej na prvi strani čitamo: »Zgrbančena koža diči njegovo ovenelo obličje«; — »in ta starikavi obraz, ki je prebil vže toliko toge in bolesti« — — oba stavka sta slaba. Na 6. strani pripoveduje pisatelj, kako se dedu Trakarju »nehote polijó gorke solze po uvelih licih,« (dasi ni pravega povoda za jok), »vnuč pa ga vpraša: Dedek, kako da vam je tako vroče, kà vam teče kar pót po obrazu, saj sva vendar oba v senci? In starcu se ulije novič pot solzà po obrazu. — — Vnuč otide past, ded pa — zadremlje pod košatim orehom«! Nam se zdí, da dedova žalost ni prevelika, ker zdajci joče, zdajci pa že — dremlje! — Na 17. strani čitamo: »Kaj pa da je majal z glavó in nekaj solzam podobnega mu je lilo po trdih gubah obličja, prikimavši Mečevićevemu ukrepu, — toda ded je vedel vselej ceniti dobroto.« To ni vzgled lepega zloga! — Ko se poslavlja mali Cene z doma, piše g. pisatelj: »Mati Trakarjeva pa so imeli poln zastor solzà debelih kakor lešniki« — tako ne gre! Stavki kakor: — »mu ukazala (gospá Mečevićeva), da drži jezik za zobmi«; »teže mu je bilo, nego da bi ga kdo tepel po najobčutlivejšem delu telesa«; »klaverno in pobito je hodil okoli svoje dobrotnice, kakor maček okoli vrele kaše«; »klepetal je po starej navadi, da mu je slin nedostajalo« — ti stavki gotovo niso pisani »v lepem jeziku in obče priznanih krasoslovnih načelih«, katera poudarja odbor »Slovenskega učiteljskega društva« v »Vabilu« svojem, nego naravnost trivijalni so. Do cela ponesrečena je podoba: »Solnce zgodnje vzpomladi je tiščalo z vso silo svoje zlate sulice(!) skozi visoka okna« (stran 37.). Stavka: »dostikrat je prišel (recte: prihajal) na Heraklejevo razpotje« (stran 36.) ne ume mladina. Nespretno je rečeno: »tam okrog srca Vinkovega pa se je nabiralo nekaj takega, kar imenujemo otroško ljubezen« (stran 23.). Primera: »slovenska domovina in list v knjigi prirode« — šepa. Stavek: — »ki je poljubila dobro dete na mlado kožico njegovega čela« (stran 23.) glasil bi se neprijemno lepše: — »ki je poljubila dobro dete na jasno čelo«. — Oblike kakor: tedaj v pomenu nemškega ‚also‘, ‚ptuj‘, ‚djanje‘ i. dr. niso opravičene. Lepó ni rečeno: »predno se pribašem do kake službice« (stran 40.).

Sličnih nedostatkov je dosti v povesti, ali priznati moramo, da riše g. pisatelj tudi dosti lepote in uverjeni smo, da bode mogel še mnogo lepega napisati mladini naši. —

Druga povest »Za poklicem«, spisal Nepokor, opisuje nam življenje dveh rodbin, kateri razdvaja sovraštvo. Oba kmeta, Zalipnik in Cesar imata sinova; Cesarjev Ivan se uči dobro, Zalipnikov Tone pa si napósled izvoli trgovski stan, ker ne more izhajati v šoli. Gospodar njegov, bogat trgovec v Trstu, pošlje ga urejat posestvo, katero prodajo očetu na dražbi baš tistega dné, ko se vrne. Cesarjev Ivan je zvršil studije svoje in se je poduhovnil. S tem, da se sprijaznita sovražna sosedà, završena je povest.

Gospod pisatelj je hotel dokazati, da je vsakdo srečen le v tistem pozivu, katerega si izvoli. Žal, zmotra svojega ni dosegel popolnoma. Da se Ivan poduhovni, umejemo, ali čemu kmétuje Tone, óni isti Tone, ki se je posvetil trgovstvu, napósled na domačem posestvu, to nam ni jasno. Z njegovim značajem se to ne strinja. Ne umejemo tudi, čemu je g. pisatelj vzel v svojo po-

vest Jakcà in Minico; prav v nobeni zvezi nista s povestjo in napósled res izgineta, da samí ne vemo kam. Razgovor vaških mož pod lipo je prekratek, da bi pričenshi po krščanskem nauku trajal do noči, vrhu tega je nebitven v povesti, IV. poglavje zato nepotrebno. — Povest je pisana mladini; biti ji je torej vseskozi jasni, lehkorazumni. Menimo, da mladinskim spisom ni samó nálog blažiti srce in bistriti um, nego da imajo gojiti tudi lep in pravilen jezik. Treba jim zato jasnega, prozornega zloga. Ali navedimo iz obilice stavkov le nekoliko vzgledov, kjer je dikcija dôkaj nespretna, n. pr.: »In kakeršen dar je kdo prejel, tako mora tudi svoj poklic uravnati« (stran 51.). »Ljudsko šolo v mestu dokončavši, je bilo treba v Ljubljano v latinske šole« (stran 51.). »Vender pravega veselja do učenja ni dobil; to ni bil njegov poklic« (stran 51.). »In res tam doli pri zelenem holmcu se je vzdigal oblaček cestnega prahu, kar bistrim otrokovim očem ni ušlo in ga sedečega tam na bregu zadaj za hišo tudi takoj prepričalo, da to drug biti ne more, kakor njegov atej« (stran 53.). »Otročje igre, njihovo obnašanje in govorjenje je velikrat merilo in znamenje, do česa bode imel sedanji poniglavček pozneje kako veselje in poklic« (stran 62.). —

Take stavke čitamo malone na vsaki strani. Nekateri so naravnost nezmisljeni: »Res je bilo milo gledati to uzorno poslopje, posebno kadar se je rdečila večerna zarja v hišnih oknih, kakor v radostnih očéh« (stran 45.). »Obličje, precéj ogorelo, izpremenilo ga je sicer nekoliko, toda dajalo mu je še bolj moški značaj« (stran 68.). —

Ne vemo, čemu piše g. pisatelj: obnašal se je; toda usiljevati se pa; priložnosti (prilike); študovanje; ter se poda v hišo; zrcemu; dir in daj; zopet povrnil; videla stopiti; zagromelo (zagrmelo); začudenej materi (začujeni, osupli, strmeči, presenečeni); zadeva (v pomenu Angelegenheit) i. t. d.

To so hibe, katere kazé sicer tako lépo, mladezni naši spisano knjižico. Uverjeni smo, da nam slavni odbor »Slovenskega učiteljskega društva« ne zameri teh dobrohotnih opomenj in upamo, da v bodoče strože pregleduje tvarino, katera dohaja prepotrebni »Knjižnici za mladino«. — —s—

LISTNICA.

G. dr. J. K. v V.: »Praecepta juris« so po Ulpijanovem nauku sevéda: »honeste vivere, neminem laedere, suum cuique tribuere«, ali takisto uči tudi nekdo: »Causa causae est causa causati.« Vi nam tožite, da je prejšnji urednik »Slovanov« v néčem grešil proti književni vrlini Vaši, kar nam dokazujete s sodbo »Agrameričino« o baš tisti stvarí. Res, sodba tega lista je zeló častna in nečemo dvojiti, da popolnoma zaslužena. Dobili ste zatorej že nekako indirektno zadóženje in s tem, mislimo, sméti se Vam je zadovoljevati. — G. J. L. v A.: Žal, tudi Vam ni móči odgovoriti, kakor bi radi Vi. Spis Vaš po mnoga mesta preostró in še češče nekrivično graja neko národno-književno društvo naše, ali bolje: delo njegovo; napérjen je tudi zlasti proti nekemu móžu, kateri je že mnogo ter mnogostransko storil rôdu našemu na prospéh in blaginjo in kateremu slabosti javno očitati nikakor ni uméstno. A dalje še nekaj. Sedanje dni, ko vedno toli govorimo, pišemo in pôjemo o »zláti zlogi« — hótí Bog in pôšlji jo dobrotno v nas! — po mislih naših ni dovoljeno kateremu si bodi posamičnemu človeku, oprtemu na pristranske osebné názore, stréljati trovanih pušč na osebe in na društvo, ki ima navzlic nekaterim nedostatkem v ustanovnikih, podpornikih in sodruknikih svojih veljavne in zaslužne móže in katero dejanjski priznava vés národ. Takšna subjektivna »kritika« je níščetna in — »srebrn je gólk, toda zlát mólk.« Dakle: molčimo! —

»SLOVAN« izhaja 5. in 20. dan vsakega meseca. Cena mu je za zunanje naročnike za vse leto 5 gld., za polu leta 2 gld. 50 kr. in za četrt leta 1 gld. 25 kr.; za ljubljanske: za vse leto 4 gld. 60 kr., za polu leta 2 gld. 30 kr. in za četrt leta 1 gld. 15 kr.; za dijake pa: 3 gld. 60 kr. — Posamične številke se prodajajo po 25 kr. — Naročnina, reklamacije in inserati naj se pošiljajo upravníštvu, dopisi pa uredníštvu na Kon gresnem trgu štev. 7. Ne frankovani dopisi se ne sprejemajo in rokopiši ne vračajo.